

Povijest IRA-e od 1919. do danas

Jančec, Patrik

Undergraduate thesis / Završni rad

2019

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:728376>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-02-23**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli

Filozofski fakultet

Odsjek za povijest

PATRIK JANČEC

POVIJEST IRA-e OD 1919. DO DANAS

Završni rad

Pula, rujan, 2019.

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli

Filozofski fakultet

Odsjek za povijest

PATRIK JANČEC

POVIJEST IRA-e OD 1919. DO DANAS

Završni rad

JMBAG: 0303065917, redoviti student

Studijski smjer: Preddiplomski sveučilišni studij povijesti

Predmet: Uvod u suvremenu povijest

Mentor: doc. dr. sc. Iva Milovan Delić

Pula, rujan, 2019.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisan Patrik Jančec, kandidat za prvostupnika povijesti ovime izjavljujem da je ovaj Završni rad rezultat isključivo mojeg vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se ne oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio Završnog rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz kojeg necitiranog djela, te da ikoji dio rada krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Student

U Puli, _____, _____ godine

IZJAVA

o korištenju autorskog djela

Ja, Patrik Jančec dajem odobrenje Sveučilištu Jurja Dobrile u Puli, kao nositelju prava iskorištavanja, da moj završni rad pod nazivom *Povijest IRA-e od 1919. do danas* koristi na način da gore navedeno autorsko djelo, kao cjeloviti tekst trajno objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te kopira u javnu internetsku bazu završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljanje na raspolaganje javnosti), sve u skladu sa Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenoga, slobodnoga pristupa znanstvenim informacijama.

Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

U Puli,

Potpis

Sadržaj

Uvod	6
1. Treći zakon o irskoj samoupravi i Uskršnji ustanak kao temelj IRA-e 1916.....	8
2. Dáil Eireann i Anglo-irski rat (1919. – 1921.)	11
3. Anglo-irski sporazum i problemi (1921. – 1922.)	13
4. Od Irske Slobodne države do „Nevolja“ (1922. – 1968.)	14
4.1. Sjeverna Irska od početka do „Nevolja“	15
5. Razdoblje „Nevolja“ (1968. – 1998.)	17
5.1. PIRA i terorističko djelovanje tijekom razdoblja „Nevolja“	18
6. Prema sadašnjici	23
Zaključak.....	25
Prilog 1.....	26
Prilog 2.....	27
Prilog 3.....	28
Bibliografija	29
Sažetak.....	32
Abstract	33

Uvod

Nacionalna borba za Irsku bila je jedna od mnogih borbi koje su se dogodile u Europi sredinom 19. stoljeća. Irska borba bila je zaseban slučaj u nizu nacionalnih pokreta. Posebnost se vidi u samoj povijesnoj složenosti koja će dovesti do neriješenih razmirica među stanovništvom irskog otoka. Na irskom otoku dominantne su dvije vjere: katoličanstvo i protestantizam. Mnoge povijesne okolnosti oblikovale su irski problem, među njima svakako britanska politika plantaža i Velika glad u Irskoj (1845. – 1849.). Pobune u Irskoj prije 20. stoljeća bile su malobrojne i slabo pripremljene, ali su ukazivale na dugotrajni problem koji se događao stoljećima, između irskog stanovništva koje se međusobno podijelilo na dvije ključne skupine – kojima je temelj bila vjera – a to su katolici i protestanti. Na problem se nije obraćala pozornost kakva je trebala te je zbog toga nastala situacija koju ću u svom radu prikazati.

Rad prati bitne događaje za stvaranje IRA-e. Prvo poglavlje bavi se irskim predrevolucionarnim razdobljem, odnosno Uskršnjim ustankom koji ostavlja posljedice na događaje koji će uslijediti, ali i prikazom revolucionarnih organizacija iz kojih će niknuti IRA. Drugo poglavlje bavi se jednim od najvažnijih događaja, to je Anglo-irski rat nakon kojeg je došlo do stvaranja koliko-toliko neovisne države pod nazivom Irska Slobodna Država, ali i entiteta Sjeverne Irske, a upravo tu započinje problematika organizacije IRA-e. Treće poglavlje govori o Anglo-irskom sporazumu koji donosi raskol unutar IRA-e. Četvrto poglavlje bavi se tranzitnim razdobljem države Irska Slobodna Država u Republiku Irsku i stvaranjem i upravom Sjeverne Irske sve do kasnih 60-ih. Peto poglavlje bavi se proučavanjem IRA-e koja je nastala u kasnim 60-ima te koja se je tada najviše podijelila. U tom poglavlju prati se vremenski tijek PIRA-e od 60-ih pa sve do mira iz 1998. Šesto, odnosno zadnje poglavlje analizira stanje nakon mira iz 1998. godine. U radu kao glavnu granu IRA-e uzeo sam PIRA-u koja je imala najveći utjecaj na događaje tijekom takozvanog razdoblja „Nevolja“ koje je označilo tešku irsku, ali i britansku povijest. Tema rada primjer je kako može doći do kompliciranih razdoblja i događaja ukoliko se ne obrati pažnja na povijesne okolnosti, ustav i trenutno stanje koje može eskalirati u gotovo pravi rat. Relevantnost ove teme je ogromna, jer povijest IRA-e služi kao europski primjer terorizma kojega danas najviše vidimo na Bliskom istoku ali i u drugim

dijelovima svijeta. Opasnost i dalje postoji jer IRA danas postoji u kriminalnom i ideološkom smislu za razliku od 20. stoljeća kada je predstavljala paravojnu, revolucionarnu i terorističku organizaciju.

1. Treći zakon o irskoj samoupravi i Uskršnji ustanak kao temelj IRA-e 1916.

Home Rule ili Zakon o irskoj samoupravi naziv je za političke reforme koje su bile predlagane u Parlamentu Ujedinjenog Kraljevstva 1886., 1893. i 1914. godine. Zakon o irskoj samoupravi je nastojao mirnim putem izboriti autonomiju Irske unutar Ujedinjenog Kraljevstva koja bi pridonijela veću i pravedniju samoupravu Iraca. Prva i druga reforma bile su predlagane 1886. i 1893. godine, no bile su bezuspješne. Reforme su trebale biti pravo rješenje za irski problem koji je već tada bio zamijećen u politici i svakodnevnom životu irskog stanovništva. Predlaganje reforme donijelo je pojačanu političku aktivnost u Irskoj i stvaranje novih stranaka, dok je u Ujedinjenom Kraljevstvu dolazilo do sitnih političkih raskola unutar liberalnih stranaka. Buđenje političke scene u Irskoj dovest će do želje za trećom reformom ali i željom da se ti politički ciljevi izbere u pogodnom trenutku.¹

Treća reforma uspjela je proći u Donjem domu, ali ne i u Domu lordova, nakon čega se odobravanje ili odbijanje moralo dobiti od monarha. George V. je zbog početka Prvog svjetskog rata obustavio Zakon o irskoj samoupravi. Na irskoj političkoj sceni pojavljuje se nova stranka, *Sinn Fein*, osnivač čiji je bio Arthur Griffith, koji je istaknuo potrebu za irskom strankom koja bi vodila irski narod prema načelima irskog mentaliteta.²

Treći zakon o irskoj samoupravi probudio je nemire diljem zemlje. Naime, protestanti i unionisti protestirali su da će oni u Irskoj biti građani drugog reda te su osnovali Ulsterske dobrovoljce³. Protestantski i unionistički strah od segregacije bio je razumljiv jer vjerska je netrpeljivost bila svakodnevica; samouprava bi donijela sve više katolika u politički i javni život Irske koji ne bi bio više isti. Arthur Griffith, kao i većina članova *Sinn Feina*, priključili su se Irskim dobrovoljcima⁴ koji su uvijek bili spremni, ukoliko bi došlo do međusobnog rata oko zakona o irskoj autonomiji. Razlika između Irskih dobrovoljaca i Ulsterskih dobrovoljaca bila je ta što su Ulsterski dobrovoljci postali legitimni uključivanjem u sastav vojske Ujedinjenog Kraljevstva

¹ Bilandžić, M., *Sjeverna Irska između rata i mira*, Golden marketing-Tehnička knjiga, Zagreb, 2005., 84-86; McGarry, F., *The Rising: Ireland: Easter 1916*. Oxford University Press, New York, 2016, 2-19; McNally, M., *Easter Rising 1916: Birth of the Irish Republic*, Osprey publishing, Oxford, 2007, 7-11.

² Schmuhl, R. *Ireland's Exiled Children: America and the easter rising*, Oxford University Press, New York, 2016, 119; McGarry, F., 2-19.

³ Ulsterski dobrovoljci, odnosno Ulsterske dobrovoljne snage su paravojna formacija koja je pokušavala spriječiti autonomiju Irske.

⁴ Irski dobrovoljci su paravojna formacija koja se borila za autonomiju Irske.

dok su Irski dobrovoljci zapravo bili paravojna skupina koja je potpadala pod utjecaj Irskog republikanskog bratstva koje je pod svaku cijenu htjelo, pogotovo vojnim putem, izboriti samostalnost. Vojna narav organizacije bit će prisutna i u kasnijim godinama kada će se pozivati na domoljublje iz 1916. godine. Događaj koji je pokrenuo daljnje sukobe, odnosno samostalnost Irske, bio je Uskršnji ustanak.⁵

Glavni uzrok Uskršnjeg ustanka bilo je ignoriranje zakona o irskoj samoupravi kojeg je Ujedinjeno Kraljevstvo stavilo u drugi plan početkom Prvog svjetskog rata. Irskom revolucionarnom bratstvu⁶ Prvi se svjetski rat činio pogodnim, štoviše, oni su stupili u vezu s Njemačkim Carstvom da ih ono pokuša opskrbiti oružjem kojim bi se mogao voditi uspješan ustanak. Vezu s Njemačkim Carstvom omogućila im je organizacija *Clan na Gael* koja je djelovala u Americi, a bila je poput IRB-a.⁷

Brod koji je trebao dopremiti oružje razotkrila je Kraljevska mornarica, što je kasnije dovelo do toga da je sve manje članova Irskih dobrovoljaca i IRB-a htjelo sudjelovati u ustanku. Ustanak je započeo 24. travnja 1916. godine sa samo 1.200 ustanika koji su trebali zauzeti čitavi Dublin, odnosno primarno neke strateške točke koje su držali Britanci. Među ustanicima nisu djelovali samo muškarci, već i žene koje su također imale svoju paravojnu organizaciju. Od velikog značaja bio je Uskršnji proglas koji je bio tiskan par dana prije ustanka, ali je na značaju dobio tijekom ustanka, a ponajviše nakon njega.⁸ Ustanak je trajao svega šest dana, a samo prva dva dana ustanici su postigli napredak zauzimajući gradsku vijećnicu, ali ne i Dublinski dvorac koji se smatrao političkim simbolom Iraca, ali i Britanaca. GPO, odnosno Generalni poštanski ured, bio je glavna baza ustanika gdje je takozvano Vojno vijeće donosilo odluke, te gdje su posljednji dan pobune ustanici sa svojim vođama pružali otpor Britancima, koji su ih nadjačali s gotovo 17.000 vojnika.⁹ Ustanici su se na kraju predali – glavno pitanje bilo je što učiniti s njima – a u čitavom Ujedinjenom Kraljevstvu vladalo je izvanredno stanje. Gotovo sve vođe su smaknute u roku od dva tjedna ubrzanim pravnim procesom vojnog suda. Jedan od značajnijih vođa Eamon de Valera uspio je izbjeći smrtnu kaznu zbog toga što se rodio u Americi. Ostali ustanici i njihovi pomagači bili su odvedeni u zatvore.

⁵ McNally, 61-93; Bilandžić, *Sjeverna Irska*, 84-91; Black, Jeremy. *Povijest britanskih otoka*, Grapa, Zagreb, 2004, 251-270.

⁶ U nadolazećem tekstu za Irsko revolucionarno bratstvo koristi se kratica IRB.

⁷ Schmuhl, 119.

⁸ <https://www.britannica.com/event/Irish-Civil-War> (25. 5. 2019.)

⁹ McNall, 7-11; Bilandžić, *Sjeverna Irska*, 84-91.

Smaknuća vođa imala su bitan utjecaj na irski narod, koji je isprva bio nesklon ustanicima i oružanoj revoluciji kojom bi se došlo do slobodne Irske pa je tako primjetno da stranka *Sinn Fein* dobiva na popularnosti 1918. godine. Stranka je osvojila 73 mjesta u Parlamentu Ujedinjenog Kraljevstva, ali je odlučila ne dolaziti, odnosno ne preuzeti svoje dužnosti pružajući tako miran otpor. Pasivan otpor nestao je kada je sazvan jednodomni irski parlament *Dáil Éireann* koji je doveo do Anglo-irskog rata, kada tradicionalno započinje rođenje IRA-e. Novonastala IRA u Anglo-irskom ratu bila je mješavina starih revolucionarnih organizacija koje su djelovale u Fenijskom i Uskršnjem ustanku.¹⁰

¹⁰ http://www.firstdail.com/?page_id=51/?page_id=51 (25. 5. 2019.)

2. Dáil Eireann i Anglo-irski rat (1919. – 1921.)

Dana 21. siječnja 1919. godine započela je irska revolucija ili Anglo-irski rat koji je promijenio tijek povijesti Irske i Ujedinjenog Kraljevstva, ali dodatno ojačao značaj, odnosno odobrio postojanje IRA-e.¹¹ Nije bilo nimalo slučajnosti u tom događaju što potvrđuje da je samo dva dana ranije započela Pariška mirovna konferencija koja je odlučivala o sudbini Njemačkoga Carstva. Stvaranje Irskog samostalnog parlamenta bio je odlučan potez da se suprotstavi Ujedinjenom Kraljevstvu i njegovoj višestoljetnoj štetnoj politici za irski narod. Samostalnom irskom parlamentu prisustvovalo je vrlo malo zastupnika zbog toga što su mnogi bili u britanskom zarobljeništvu zbog Uskršnjeg ustanka. Irski parlament donio je nekoliko presudnih odluka: Ustav *Dáil*, Deklaraciju o nezavisnosti i Poruku slobodnim nacijama, stvarajući tako Republiku Irsku. Eamon de Valera bio je izabran predsjednikom novoosnovane i samoproglašene Republike Irske koja se nalazila u ratu s Ujedinjenim Kraljevstvom. Ujedinjeno Kraljevstvo je na to gledalo upravo kao i na pobunu iz 1916. godine kada se nekolicina nacionalista pobunila protiv politike Ujedinjenog Kraljevstva.¹²

Ujedinjeno Kraljevstvo stoga je zabranilo rad irskom *Dáil*-u, cenzuriralo sve tekstove koji nisu u rukama unionista i koristilo veću brutalnost i odlučnost da „ugasi“ pobunu, odnosno samoproglašenu Republiku Irsku. Vojska samoproglašene irske republike bila je IRA koja je gerilskom taktikom ratovanja nastojala pobijediti, izboriti samostalnost i neovisnost Republike Irske na cijelom irskom otoku. Gerilsko ratovanje pretpostavlja da je napadač vojno (brojčano) slabiji što podrazumijeva pažljive vojne operacije, kojima je cilj nanositi ljudske i materijalne štete, kako bi se pobijedio ili oslabio protivnik. Anglo-irski rat započeo je istim danom kada i samostalni irski parlament *Dáil*, kada su pale prve žrtve novoga rata. IRA je najčešće napadala policiju u raznim zasjedama i to vrlo uspješno, a u sjevernom djelu Irske nije imala velike uspjehe zbog toga što su uz policiju djelovale i protestantske paravojne formacije koje su im se efikasnije suprotstavljale.¹³

¹¹ <https://www.britannica.com/event/Irish-War-of-Independence> (26. 5. 2019.)

¹² Kotsonouris, M., „Revolutionary lawyers: Sinn Fein and Crown Courts in Ireland and Britain“, u: *Irish Historical Studies*, Vol. 36, 2008. 301-303.

¹³ <https://www.britannica.com/topic/Irish-Republican-Army> (26. 5. 2019.)

Britanska vlada je uz regularnu britansku vojsku poslala dodatno i veterane Prvog svjetskog rata, „Black and Tans“ i „Auxiliary diviziju“, koji su sijali strah i teror paleći razne manje gradiće (Kilkee, Trim, Granard...) diljem Irske kao osvetu i upozorenje. Ujedinjeno Kraljevstvo je tijekom 1919. godine razmatralo, a 1920. i donijelo Zakon o irskoj samoupravi koji je bio predlagan 1914. godine, no to nije nikako bio kraj rata zbog toga što nacionalisti nisu bili zadovoljni tim prijedlogom, te su htjeli čitavu Irsku (irski otok), a ne kao što je bila namjera britanske Vlade da udovolji podjednako željama unionista i nacionalista. Podjela teritorija podrazumijevala je da većinsko protestantsko stanovništvo ostane dijelom Ujedinjenog Kraljevstva što nacionalisti nisu željeli. Nacionalisti su stoga nastavili borbu jer su htjeli postići svoj konačni cilj.¹⁴ Britanska vlada nije se više mogla vojno angažirati u Irskoj zbog međunarodnog pritiska pa su 5. srpnja 1921. godine započeli pregovori koji će oblikovati povijest Irske i IRA-e. Što je značio 5. srpanj 1921. godine najbolje je opisao Mirko Bilandžić: *Točnije, Irska republikanska armija nije postigla vojnu pobjedu, ali je dobila političku. „Grupa kriminalaca“ je pozvana na političke pregovore s Vladom Ujedinjenog Kraljevstva.*¹⁵

¹⁴ <https://www.britannica.com/topic/Black-and-Tan> (26. 5. 2019.)

¹⁵ Bilandžić, *Sjeverna Irska*, 96-97; Moody, T.W.; Martin, F.X. *Povijest Irske*. Zagreb: Grapa, 2003, 251-280; Dukovski, D. *Ozrcaljena povijest: uvod u suvremenu povijest Europe i Europljana*, Leykam International, Zagreb, 2012, 538-541.

3. Anglo-irski sporazum i problemi (1921. – 1922.)

Sporazumom su donesene sljedeće ključne točke: 1. Britanske snage povukle bi se gotovo s čitavog Irskog otoka. 2. Irska bi dobila status samo upravnog dominija u Britanskom Carstvu, što bi značilo političku zajednicu s bivšim kolonijalnim državama, a sama Irska odnosno Irska Slobodna Država postala bi nezavisna država što je potvrđeno u Ligi naroda. 3. Kao predstavnika države Irci su trebali izabrati vlastitog kralja koji bi predstavljao državu, no Irci su to odbili i kao predstavnika države dogovoreno je da se izabere Guverner-general. 4. Ratificirani parlament *Dáil* trebao je prisegnuti zakletvu kralju Georgu V. i njegovim nasljednicima. 5. Sjeverna Irska može se „odvojiti“ od Irske Slobodne Države u roku od mjesec dana nakon što će sporazum stupiti na snagu. 6. Ako se Sjeverna Irska povuče, bit će sazvana komisija koja će odrediti granice između Sjeverne Irske i Irske Slobodne Države. 7. Irska Slobodna Država preuzela bi proporcionalni dio duga Ujedinjenog Kraljevstva. 8. Sporazum bi imao pravnu jačinu nad Ustavom Irske Slobodne Države ukoliko bi u nekim pravnim odrednicama prkosio sporazumu.¹⁶

Sporazum su potpisali irski predstavnici Michael Collins i Arthur Griffith 6. prosinca 1921., a sporazum je stupio na snagu 7. prosinca 1922. godine. Potpisani sporazum vidljiv je u prilogu br. 1, gdje se nalazio prijepis mira koji je objavljen u dokumentu Lige naroda. Potpisivanje sporazuma rezultiralo je podjelom nacionalista koji su bili za Anglo-irski sporazum i protiv. Jačinu te podjele dokazuje Irski građanski rat (1922. – 1923.) u kojem su vojnici koji su zajedno sudjelovali u Anglo-irskom ratu nišaniili jedni druge.¹⁷

¹⁶ Bilandžić, *Sjeverna Irska*, 105-109.

¹⁷ Na istom mjestu.

4. Od Irske Slobodne države do „Nevolja“ (1922. – 1968.)

Usporedno s potpisivanjem Anglo-irskog sporazuma i nastankom građanskog rata u Irskoj odvijao se proces stvaranja Irske Slobodne Države. Ustav Irske Slobodne Države (*Saorstat Eireann*) donesen je istog mjeseca kada je stupio na snagu Anglo-irski sporazum koji je odredio političko pravni okvir države.¹⁸ Paralelno s time krenula je izgradnja državnih institucija po uzoru na britanski državni aparat. Novonastalo stanje podijelilo je državu na dva dijela: Michael Collins predstavljao je stranu koja je bila za pregovore i sporazum, a Irsku Slobodnu Državu smatrao je prijelaznom fazom za buduću jedinstvenu Irsku. Nasuprot njemu, predsjednik Republike Irske Eamon de Valera smatrao je da su pregovori potpuni poraz i želio je neovisnu i ujedinjenu Irsku. Politički raskol uzrokovao je Irski građanski rat tijekom kojeg je ubijen Michael Collins, a Arthur Griffith umire od moždanog krvarenja.¹⁹

Iako su potpisnici ugovora bili mrtvi prije nego što je završio građanski rat, to nije utjecalo na sporazum jer je većina naroda zapravo htjela konačni mir i stanje uspostavljeno sporazumom. U jeku političkih raskola događa se i raskol unutar vojske. Stoga se IRA, koja je bila legitimna vojska Irske Republike, podijelila i time sebe smatrala legitimnom i zadržala svoje ime, dok su oni koji su bili za sporazum prešli u Nacionalnu vojsku Slobodne Irske Države. Pravno gledano, stupanjem na snagu Anglo-irskog sporazuma 7. prosinca 1922. godine, IRA je bila zapravo paravojna organizacija koja je stajala na strani Eamona de Valere. Naposljetku, u irskom građanskom ratu pobijedila je strana koja je bila za Anglo-irski sporazum, no tu nije bio kraj IRA-e. Ona je i dalje djelovala, a prisutan je i proces razvoja IRA-e u druge organizacije koje su mijenjale ime, ali im je ideja bila ista – jedinstvena Irška.²⁰

Na političkoj sceni djelovale su dvije stranke. Najprije je djelovala *Cumann na nGaedheal*, stranka sačinjena od bivših *Sinn Fein* članova koji su bili za sporazum, koja je sve do 1927. godine radila na obnovi države. Eamon de Valera je sve do 1926. godine bio u stranci *Sinn Fein*, a zatim je osnovao vlastitu stranku *Fianna Fail* koja će konačno 1932. godine preuzeti političku vlast. No prije nego što je došla na vlast uspjela je svojim pasivnim otporom izboriti da se ukine zakletva kralju time što nisu htjeli pristupiti parlamentu. Njegova stranka je 1937. godine opet

¹⁸ Cottrell, P., *The Irish Civil War 1922-23*, Osprey publishing, Oxford, 2008, 64-70.

¹⁹ Bilandžić, *Sjeverna Irška*, 97.

²⁰ Gwynn, D., „Sinn Fein and I.R.B“, u: *New Blackfriars*. Vol. 9, No. 95, Cambridge, 1928., 114-123.

pobijedila na izborima te predložila novousvojeni ustav koji je označio stvaranje neovisne Irske.²¹

Ustavom su obnovljene i neke vrijednosti Iraca, odnosno primjetan povlašten položaj katoličke crkve. Možda najvažnije od svega je upravo to da Ustav čitav irski otok proglašava nacionalnim teritorijem. U Drugom svjetskom ratu Irska je zauzela neutralni stav, te je tri godine nakon završetka Drugog svjetskog rata službeno postala Republikom Irskom, pomoću Zakona o Republici Irskoj i Zakona o Irskoj kojeg je odobrila britanska vlada. Također, Britanija je tom prilikom nudila da ako želi, i Sjeverna Irska može postati sama i neovisna, što je Sjeverna Irska odbila.²²

4.1. Sjeverna Irska od začetka do „Nevolja“

Anglo-irski rat i sporazum stvorili su Sjevernu Irsku kao državu kojom nitko nije bio zadovoljan. Protestanti, unionisti željeli su i dalje ostati u uniji s Velikom Britanijom, ali ne tako što će se odijeliti teritorij Irskog otoka. Vjerska podloga unionista bila je razlog zašto i oni nisu postali dio nacionalističkih pokreta, zapravo neki unionisti stvorili su paravojne skupine. Stanovništvo novostvorene Sjeverne Irske bilo je podijeljeno zbog toga što su skoro polovicu stanovništva činili katolici. Katoličanstvo se vezalo uz nacionalizam, što je u Irskoj na neki način i bilo promovirano. Mnogi katolici nisu htjeli raditi u državnim institucijama Sjeverne Irske jer su je smatrali privremenom i nelegitimnom državom. S obzirom na to, unionisti su gledali na katolike kao na prijetnju, odnosno neprijatelja. IRA koja je „radila“ na ujedinjavanju čitave Irske samo je zaoštrila i još više unijela razdor u stanovništvo koje je ionako bilo već uvelike podijeljeno.²³

Osim „rata“ između IRA-e i sjevernoirskog sigurnosnog sustava bila je prisutna diskriminacija katolika u zapošljavanju i zbrinjavanju stambenog pitanja. Stoga nije ni čudo što se događala izolacija katolika u Sjevernoj Irskoj. Sve to je bilo moguće jer je zapravo Ulsterska unionistička stranka imala vlast, a ne kralj Ujedinjenog Kraljevstva i sjevernoirski general-gouverner. Potvrđivanje Republike Irske 1948. godine potvrdilo

²¹ Cottrell, 64-74.

²² Moody, 245-262.

²³ Bilandžić, *Sjeverna Irska*, 115-119.

je entitet Sjeverne Irske i takvog stanja. Britanska Vlada je nakon Anglo-irskog sporazuma smatrala da je riješila „irsko pitanje“ koje je zapravo tinjalo i bilo prisutno. Osim toga to je značilo na neki način da prešutno odobravaju politiku Sjeverne Irske nad katoličkim stanovništvom koje je bilo diskriminirano.²⁴

Terence O'Neill, premijer Sjeverne Irske 1963. – 1969. bio je političar koji je bio svjestan sjevernoirskog problema te ga je nastojao riješiti. Usporedno s time rasla su i očekivanja katolika u Sjevernoj Irskoj. O'Neill je pokušavao voditi jednaku politiku prema svakoj zajednici unutar Sjeverne Irske. Za vrijeme trajanja njegovog mandata katolici su bili više zabrinuti za svoja građanska prava te su zahtijevali uspostavu jednakosti glasovanja na lokalnim izborima, uklanjanje prekrajanih granica izbornog okruga, ukidanje diskriminacije u lokalnoj vlasti, dodjelu javnih stanova prema sustavu bodovanja, raspuštanje B-specijalaca²⁵, itd. Usporedno s traženjem građanskih prava stvorena je u travnju 1967. godine NICRA (Northern Irish Civil Rights Association). NICRA je postala ozbiljna prijetnja protestantskoj većini u Sjevernoj Irskoj te je po uzoru na američki Pokret za građanska prava počela s mirnim načinom prosvjedovanja odnosno s nizom marševa.

Prvi marš u Dungannonu 1968. godine bio je uspješan, no onaj drugi u Londerryju bio je početak preokreta. Policija i B-specijalci prekomjerno su koristili snagu u gušenju marša, što je zgrozilo javnost i podijelilo je. O'Neill je stoga pod pritiskom donio neke od građanskih prava kako bi smirio novonastalu situaciju. No to je naljutilo protestante, unioniste te je neke od njih dodatno radikaliziralo što će se najviše izraziti u trećem maršu koji je bio definitivni začetak razdoblja konflikata koji se naziva „Nevolje“ (*The Troubles*).²⁶

²⁴ Na istom mjestu.

²⁵ B-specijalci su bili zaduženi za hvatanje članova IRA-e.

²⁶ https://www.bbc.co.uk/history/recent/troubles/the_troubles_article_02.shtml (26. 5. 2019.)

5. Razdoblje „Nevolja“ (1968. – 1998.)

Treći marš u siječnju 1969. godine bio je predviđen da ide iz Belfasta prema Londonderryju. Marš je bio napadnut kod mosta Burntollet gdje su lojalisti sa sjevernoirskim snagama sigurnosti napali prosvjednike. Do dolaska prosvjednika u Londonderry cijela situacija se promijenila i IRA je opet dobila na važnosti, a gotovo je krenula u zaborav u prethodnim desetljećima svojim neuspjesima i nasilnim metodama.²⁷ Geneza IRA-e prikazana je u prilogu br. 2.

IRA se 1969. godine podijelila u dvije frakcije: Službena IRA koja zagovara nenasilne metode i Privremena IRA, ona koja zagovara politiku nasilja. Usporedno s pokretom građanskih prava, a još više s marševima bile su prisutne i lojalističke terorističke organizacije koje su koristile metode nasilja i to ne samo unutar granica Sjeverne Irske, već i u Republici Irskoj. Katolička „manjina“ u Sjevernoj Irskoj često je zbog svoje ugroženosti potpadala pod nacionalizam i time podupirala rad IRA-e. Britanska vlada tada se prvi put nakon Anglo-irskog sporazuma uključila u Sjevernoirski problem i to tako što je, kao i uvijek, poslala vojsku koja je trebala smiriti stanje, uhititi krivce i vratiti mirno stanje. No, to Britancima nije pošlo za rukom jer se i dalje odbijalo katolicima dati sva njihova građanska prava. Kako se dogodio raskol u IRA-i tako se dogodilo i sa *Sinn Fein*-om, koji je kao politički predstavnik imao veliku važnost u politici, ali i u IRA-i.²⁸

PIRA²⁹ odnosno Privremena Irska Republikanska Armija bila je posljedica marševa koji su bili napadnuti i već desetljećima diskriminacije Sjevernoirskih katolika. U novonastaloj situaciji PIRA je smatrala da vodi legitimnu borbu u kojoj se može opravdati nasilje i ubijanje. Njezin primarni cilj u trenutku stvaranja bio je ojačavanje, odnosno osiguravanje oružja i ljudstva za borbu. Aktivnosti PIRA-e podrazumijevale su sljedeće stvari: obranu katoličkog puka u Sjevernoj Irskoj, napadanje britanskih ciljeva i odmazde zbog napada na katoličku populaciju i organizaciju. Početkom

²⁷ Bilandžić, *Sjeverna Irska*, 117-118; Bilandžić, „Rat ili mir? - oružane organizacije u Sjevernoj Irskoj i njihova kategorizacija“, *Polemos*, Vol. 7, No. 13-14, 2004, 151-160.

²⁸ Rekawek, K., *Irish Republican Terrorism and Politics: A comparative study of the Official and Provisional IRA*, London: Routledge, 2011, 13-17 ; Edwards, A., „When Terrorism as Strategy Fails: Dissident Irish Republicans and the Threat to British Security“, u: *Studies in Conflict & Terrorism*, Vol. 34, 2011, 318-336 ; Irera, D., „Peace without consensus: power sharing politics in Northern Ireland/ Irish republican terrorism and politics: a comparative study of the official and the provisional IRA“, u: *European Security*, Vol. 21, 2012, 607-609.

²⁹ U nadolazećem tekstu za Privremenu irsku republikansku armiju koristi se kratica PIRA.

1970-ih organizacija jača sa 600 članova na gotovo 3.000 članova. Veliki porast novaka odnosno članova zahtijevao je strukturiranje organizacije.³⁰

5.1. PIRA i terorističko djelovanje tijekom razdoblja „Nevolja“

Strukturiranje PIRA-e pokazalo je da ona nije obična, već vrlo opasna paravojno/teroristička organizacija koja nije nalik na prethodne. Zbog čega je naposljetku i uspjela slomiti političku autonomiju Sjeverne Irske. Rast PIRA-e zahtijevao je formiranje dvaju zapovjedništva: sjevernog i južnog. Sjeverno zapovjedništvo nalazilo se u Belfastu. U južno zapovjedništvo spadao je Dublin i ostatak okruga u Irskoj. U prilogu br. 3 nalazi se struktura. U toj strukturi Vojno vijeće imalo je apsolutnu moć nad organizacijom pa je zbog toga propisalo bitne propise za funkcioniranje organizacije, usporedno s time bile su propisane i sankcije za kršenja pojedinih propisa i ponašanja. Kršenje propisa i ponašanja utvrđivao je Vojni sud. Kazna Vojnog suda morala je biti potvrđena od strane Vojnog vijeća, kazne su se kretale od izbacivanja iz organizacije pa sve do smrti.³¹

Sjevernoirsko zapovjedništvo smatralo se ratnom zonom. Unutar organizacije borbu su odrađivale A.S.U. (*Active Service Unit*) jedinice. A.S.U. jedinice su tijekom svog djelovanja imale uspjeha i neuspjeha. Osobit neuspjeh bio je prisutan 1970-ih kada se britanska vlada i britanske sigurnosne službe sve više angažiraju za borbu protiv PIRA-e. Uz to nastaju i kratka primirja koja su najčešće bezuspješna. Usporedno s tim događajima PIRA je izdala takozvanu „Zelenu knjigu“ koja je nastojala moralno i psihološki ojačati članove organizacije, prikazujući im što se sve može dogoditi stignu li u ruke neprijatelja i kako se ponašati. Što je najvažnije organizacija je sebe smatrala istom kao i organizacija njihovih predaka koje su sudjelovale u Uskršnjem ustanku i Anglo-irskom ratu. Organizacija je u svojim djelovanjima bila podržavana i od politike, gdje je dokaz skupštine *Sinn Fein*-a 1981. godine kada su prihvatili takozvanu politiku dugog puta koja je podržavala nasilnu borbu i pretenzije. Takva pitanja bila su često i u nekim novinama, ali konflikt se

³⁰ <https://www.britannica.com/topic/Irish-Republican-Army>; Heatley, C., *Interface: Flashpoints in Northern Ireland*. Lagan Books, Belfast, 2004, 81 ; O'Duffy, B., „British and Irish conflict regulation from Sunninglade to Belfast; Part I: Tracking the status of contesting sovereigns 1968.-1974.“, u: *Nations and Nationalism*, Vol. 5, 1999, 538.

³¹ Bilandžić, *Sjeverna Irska*, 240-245 ; Dukovski, 538-541.

prenio i na novine u kojim se neprijateljsku stranu nazivalo svakakvim imenima kako bi se ih pokazalo nečasnim i neprijateljima za one koje se bore.³²

Takozvana krvava nedjelja jedna je od poznatijih tragedija razdoblja Nevolja. U poslijepodnevnim satima 30. siječnja 1972. godine u Bogsideu u predgrađu Londonderrya 13 života bilo je ugašeno na licu mjesta dok je jedan od ranjavanja umro u narednim mjesecima. Britanski vojnici toga su dana nadgledali marš NICRA-e i smatrali da se u maršu nalaze pripadnici PIRA-e, no što se tiče kasnijih istraga dokazalo se da su bez povoda posegnuli za oružjem te tako usmrtili 14 ljudi.³³

No velike su tragedije uzrokovali pripadnici PIRA-e, iako je bilo aktivnosti i od britanskih i lojalističkih snaga. PIRA je imala više neprijatelja, a to je zahtijevalo promišljene taktike u takozvanom „ratu“.³⁴ Stoga ću u narednim redcima spomenuti samo neke od aktivnosti, odnosno vojnih operacija PIRA-e iako ih je bilo puno više, tako da bismo mogli dobiti uvid kako je organizacija, koja je potekla iz revolucionarnih organizacija s početka stoljeća, počela biti teroristička organizacija koja je djelovala ne samo na području Irskog otoka već i vani, a njihov cilj, ujedinjenje čitave Irske stajao je života onih ljudi koji nisu bili ni na jednoj od strana već su bili obični građani koji su živjeli svoj život. Godine 1972. bili su pokušaji pregovora kako bi se prekinule daljnje tragedije, no nije bilo nikakva uspjeha. Krvavi petak, baš kao i krvava nedjelja bila je jedna u nizu tragedija u kojoj su živote ponajviše izgubili civili, ali i nekoliko pripadnika britanske vojske i sjevernoirske policije. Počinitelji su bili pripadnici PIRA-e koji su 21. srpnja 1972. godine u Belfastu izveli seriju bombaških napada. Bombe su odnijele devet života i ranile oko 130 ljudi.³⁵

Dana 12. lipnja 1973. godine u gradiću Coleraine u blizini Londonderryja dvije bombe odnijele su šest života i ranile 33 ljudi, svih šest žrtava bili su civili, a počinitelji su bili pripadnici PIRA-e.³⁶ Malo drugačije djelovanje PIRA-e dogodilo se 19. siječnja 1975. godine u Londonu kada je došlo do pucnjave na hotele Carlton Tower i Portman. Žrtava nije bilo, ali je bilo 12 ozlijeđenih, a PIRA je počela djelovati izvan

³² Na istom mjestu; Craig, T., „Monitoring the Peace?: Northern Ireland's 1975 Ceasefire Incident Centres and the Politicisation of Sinn Fein“, u: *Terrorism and Political Violence*, Vol. 26, 2014, 307-317; Picard, R., „How Violence is justified: Sinn Fein's An Phoblacht“, u: *Journal of Communication*, Vol. 41, 1991, 90-103.

³³ <https://www.bbc.com/news/uk-northern-ireland-foyle-west-47433319> (27. 5. 2019.)

³⁴ Po ratnom pravu Sjevernoirski sukob ne može se smatrati ratom.

³⁵ <https://cain.ulster.ac.uk/events/bfriday/nio/nio72.htm> (27. 5. 2019.)

³⁶ <https://www.belfasttelegraph.co.uk/news/northern-ireland/sinn-fein-bid-to-remove-ira-and-atrocity-from-coleraine-bombing-motion-defeated-36844583.html> (27. 5. 2019.)

uobičajenog teritorija svog djelovanja.³⁷

Članovi PIRA-e su katkada bili uhvaćeni na djelu te zatvoreni, no sama organizacija nije odustajala od njih tako lako. Dokaz tome je otmica Tiedea Herrema, nizozemskog biznismena, koji je otet 3. listopada 1975. godine u gradu Limericku. Pripadnici PIRA-e su zahtijevali da osim otkupnine puste i nekoliko pritvorenih članova, no nije im pošlo za rukom jer su otkriveni i sve se riješilo bez ljudskih žrtava.³⁸ Internacionalna tragedija umalo se dogodila 29. kolovoza 1979. godine kada je na središnjem trgu u Bruxelles eksplodirala bomba u kojoj je bilo samo 18 ranjenih. Osim što je ovaj napad bio poduzet od PIRA-e, ona je bila u dosluhu s Palestinskom oslobodilačkom organizacijom koja je baš kao PIRA svoje ciljeve pokušala postići nasilnim metodama. Glavna meta ovog događaja bio je bend Kraljevske pukovnije vojvode od Edinburgha.³⁹ Vlak koji je 17. siječnja 1980. godine krenuo iz Bellymena u Belfast bio je žrtva jednog nekordiniranog bombaškog napada u kojem je bomba odnijela tri života i to pripadnika PIRA-e i ranila petero ljudi, pravovremenom reakcijom institucija policije i vatrogasaca izbjegnuta je veća katastrofa.⁴⁰

„Fun run“ bombaški napad dogodio se 15. lipnja 1988. godine u Lisburnu kada su za vrijeme dobrotvornog maratona pripadnici PIRA-e namjestili takozvanu bombu iznenađenja na vojni kombi koji je prevozio šestoricu britanskih vojnika koji nisu bili na dužnosti, već su sudjelovali u polumaratonu, a osim njih ozlijeđeno je 11 civila.⁴¹

Prvog svibnja iste godine dogodio se napad u Nizozemskoj na dvije različite lokacije. Prvi u gradu Roermond gdje su pripadnici PIRA-e iz vatrenog oružja zapucali po vozilu u kojem su se nalazila dva pripadnika Kraljevskih zračnih postrojbi od kojih je jedan bio teško ranjen, a drugi je umro. Drugi, u Nieuw-Bergen, izvršen je s bombom iznenađenja koja je bila podmetnuta u vozilo Kraljevskih zračnih postrojba. U tom napadu dvoje ljudi je umrlo, a dvoje je bilo teško ranjeno.⁴²

Bombaški napad na bolnicu Musgrave Park u Belfastu 2. studenog 1991. godine bio je još jedan napad PIRA-e u kojem se nije biralo ni vrijeme ni mjesto. Prilikom eksplozije usmrćena su dvojica vojnika britanskih snaga dok je 11 ljudi bilo

³⁷ <https://cain.ulster.ac.uk/othelem/chron/ch75.htm> (27. 5. 2019.)

³⁸ <https://www.irishtimes.com/life-and-style/people/tiede-herrema-the-kidnappers-were-nervous-so-was-i-1.2403610> (27. 5. 2019.)

³⁹ <https://www.nytimes.com/1979/08/29/archives/ira-sets-off-bomb-at-belgian-concert-15-persons-are-hurt-in.html> (27. 5. 2019.)

⁴⁰ http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/northern_ireland/943021.stm (27. 5. 2019.)

⁴¹ <https://www.irishnews.com/news/2018/06/15/news/soldiers-killed-in-lisburn-fun-run-bombing-remembered-on-30th-anniversary-1356251/> (27. 5. 2019.)

⁴² <https://apnews.com/513ed1f88c42daa557927b3f870106d4> (27. 5. 2019.)

ozlijeđeno.⁴³

Dana 24. studenog iste godine u zatvoru Crumlin Road u Belfastu dogodio se bombaški napad, tako što je eksploziv bio nekako prošvercan u zatvor. U napadu su dva lojalista izgubili živote dok ih je osmero bilo ranjeno. Prema saznanjima, do napada je došlo zbog velikih tenzija između zatvorenika pripadnika PIRA-e i zatvorenika raznih lojalističkih organizacija.⁴⁴

PIRA je najčešće koristila bombaške napade, no jedan od većih bio je na forenzički laboratorij u Belfastu 19. rujna 1992. godine kada je korišteno oko 1500 kilograma eksploziva koji je raznio cijeli laboratorij i oštetio oko 1000 kuća u radijusu od dva kilometra, primarni cilj napada bio je uništiti dokaze koji su upućivali na terorizam i na organizaciju PIRA-e. Nije bilo mrtvih, ali je oko 20 ljudi bilo ranjeno.⁴⁵

„Noć dugih noževa“ naziv je za događaj koji se dogodio od 31. listopada do 2. studenog u Belfastu. Došlo je do obračuna između savezne organizacije IPLO⁴⁶ i PIRA-e. PIRA je smatrala da IPLO sramoti borbu svojim nečasnim poslovima poput dilanja droge i raznim kriminalnim aktivnostima koje nisu ciljale samo lojaliste. Vođa IPLO-a bio je ubijen dok su drugi članovi te organizacije bili pretučeni i poslani u izgnanstvo.⁴⁷

Za vrijeme „Nevolja“ marševi katolika i protestanata bili su svakodnevica, no sve bi prolazilo dobro dok bi se ti marševi nalazili unutar teritorija određene zajednice. Prosvjed od 6. do 11. srpnja 1997. godine bio je zadnji veliki događaj razdoblja Nevolja. Do nemira je došlo tako što je lojalistima odobren marš kroz teritorij katolika u gradu Portdown. To je naljutilo sve nacionaliste i započeli su nemiri diljem Sjeverne Irske u nekim većim gradovima. Događaj je rezultirao jednom smrću i preko 100 ranjenih dok je oko 120 osoba odnosno nacionalista bilo privedeno.⁴⁸

Zbog dugotrajnog „rata“ koji je započeo 1969. godine i stalnih eskalacija sukoba, 1990-ih obje strane se sve više angažiraju u mirovne pregovore zbog nemoći i jedne i druge strane da potpuno pobijedi. 1997. godine nastupa prekid vatre

⁴³ <https://www.apnews.com/441616b34d5960a8fed905e571195a83> (27. 5. 2019.)

⁴⁴ <https://www.nytimes.com/1991/11/25/world/bomb-goes-off-in-ulster-jail-killing-inmate-wounding-8.html> (27. 5. 2019.)

⁴⁵ <https://www.bbc.com/news/uk-northern-ireland-41306262> (27. 5. 2019.)

⁴⁶ IPLO – Irish People's Liberation Organisation.

⁴⁷ <http://www.belfastdaily.co.uk/2015/05/07/hitman-killing-of-ira-chief-jock-davison-linked-to-his-past/> (27. 5. 2019.) ; Dukovski, 538-541.

⁴⁸ https://www.washingtonpost.com/archive/politics/1997/07/08/rioting-spreads-across-northern-ireland/42dab025-be3d-49d1-b366-3a53938aafc8/?noredirect=on&utm_term=.5f0dd8c39fc7 (27. 5. 2019.)

u kojem dolazi konačno do uspješnih mirovnih pregovora koji su sklopljeni na Veliki petak 10. travnja 1998. godine. Mir se sastojao od dva ugovora, od čega se prvi odnosio na unutarnju političku situaciju u Sjevernoj Irskoj dok se drugi odnosio na sporazum između svih triju entiteta, Ujedinjenog Kraljevstva, Sjeverne Irske i Irske. Sjeverna Irska je ovim sporazumom dobila opet političko samoupravljanje koje je bilo ukinuto 1972. godine kada se britanska vlada umješala u novonastalu situaciju i preuzela vlast kako bi pokušala riješiti situaciju. Najvažniji dio sporazuma svakako je da Republika Irska ima obavezu dopuniti svoj Ustav i time odustati od teritorijalnih pretenzija koje su bile u Ustavu. Odluka o ovom sporazumu pala je na građane Sjeverne Irske i Republike Irske koji su gotovo s dvoterećinskom većinom prihvatili sporazum i time konačno došli do dugoočekivanog mira.⁴⁹

⁴⁹ Bilandžić, M., „Perspektive sjevernoirskog sukoba: kraj IRA-e ili jedinstvena Irska“, u: *Polemos*, Vol. 9, No. 18, 2006, 84-89.

6. Prema sadašnjici

Problem sporazuma na Veliki petak, 10. travnja 1998. godine bio je u tome kako ga zapravo provesti u stvarnosti iako je stanovništvo uvelike prihvatilo sporazum, upravo oni koji su glasali protiv ili nisu glasali najvjerojatnije su bili u PIRA-i. Temelj provedbe sporazuma bio bi razoružavanje neregularnih/terorističkih organizacija na svakoj strani, no ni jedna se nije htjela razoružati iako se PIRA prilagodila novonastaloj situaciji i nije provodila dalje borbu. Početkom 2000. godine Nezavisno međunarodno povjerenstvo za razoružavanje (*Independent International Commission on Decommissioning*) izvjestilo je britansku i irsku vladu kako PIRA podržava mirovni proces. Svjesni da nije tako, unionisti su prijetili da će se povući iz vlade. Ubrzo se umješala britanska vlada koja je prijetila ukidanje novih institucija u Sjevernoj Irskoj ako PIRA odmah ne započne proces razoružavanja, a to se nije dogodilo jer je PIRA istaknula kako se u mirovnim pregovorima ona nikome nije obvezala da se razoruža već je svojevrijedno prihvatila novonastalo stanje kojem pruža šansu. Čitava situacija rezultirala je ukidanjem novih institucija u Sjevernoj Irskoj i ponovnom preuzimanju vlasti od strane britanske vlade. Novonastala kriza nije slutila na dobro, no PIRA se obvezala kako će otvoriti skladišta oružja i započeti proces razoružavanja. Glavni razlozi zašto se PIRA nije razoružala je dugi revolucionarni duh koji je prisutan u narodu već desetljećima, no jedan od očitih i glavnih razloga je bio onaj što mir nije bio dokraja proveden, te se nejednakost mogla osjetiti, a primjer toga su policijske snage u kojima je početkom 2000-te bilo gotovo 90% protestanata. Iako je PIRA prestala vojno djelovati, neki njezini članovi su se odvojili i počeli djelovati. Odjeljena frakcija sebe zove RIRA (*Real Irish Republican Army*) i u rujnu 2000-te izvela je napad na Tajnu obavještajnu službu poznatu kao MI6. Napadom je poslana politička i vojna poruka, a Sjeverna Irska opet je prolazila kroz turboletno stanje u kojem su ginuli nedužni.⁵⁰

I PIRA i RIRA bile su podjednako krive za napad i ponovni sukob, stoga je sve

⁵⁰ Heatley, C., 34-79; Short, C., „Irish Terrorism and Irish Peace“, u: Wasafiri, Vol. 22, 2007, 79-80 ; Gantt, J., *Irish Terrorism in the Atlantic Community 1865.-1922.*, London: Palgrave Macmillan, 2010, 251-265; Matković, B., „Razoružavanje Irske republikanske armije i rasplamnjivanje aktivnosti disidentskih republikanskih organizacija (2000.-2015.)“, u: *Polemos*, Vol. 18, No. 36, 2015, 95-118; Dukovski, 538-541.

do 2005. godine bilo povremenih nada u primirja koja se nisu ispunila. PIRA je konačno 28. srpnja 2005. godine objavila kraj oružanog djelovanja i pristala na pregovore. Sve to bilo je potaknuto sve većim javnim mnijenjem i političkom podlogom. Dokaz tome bila je djelomična predaja oružja poput pištolja, pušaka, strojnice, par tona eksploziva Semtex, detonatora, granata, projektila zemlja-zrak itd. Lojalisti su bili svjesni da PIRA nije predala cijelo oružje što nije pretjerano zabrinulo britansku vladu. No usprkos tome britanska vlada je shvaćala da neki od desidenata djeluju samostalno te usprkos potpunoj volji i namjeri PIRA-e da se razoruža ne mogu prisiliti i njih.⁵¹

Od 2008. godine započinje novi val terorizma, u tom valu nastao je RAAD ili „Republikanska akcija protiv droge“ u kojem su bivši pripadnici PIRA-e žestoko branili narod od dilera droge, proganjajući i ubijajući ih, ali isto tako promičući republikanstvo i nacionalizam. Potkraj 2009. godine započinje nekoliko likvidacija među kojima su bili policajci, kriminalci, vojnici pa čak i dužnosnici koji su u očima disidenata bili izdajice.⁵²

Problem današnjice i današnjeg stanja je u regrupiranju svih terorističkih organizacija IRA-e koje nose različita imena i najčešće se miješaju u novinama. Organizacije i dan danas djeluju uz manji intenzitet, ali Sjevernoirski sukob i dalje postoji i njegovo rješenje zahtijevat će puno veće napore u takozvanom dobu rastućeg terorizma u svijetu.⁵³

⁵¹ Matković, 95-112; Bilandžić, „Perspektive sjevernoirskog sukoba“, 73-94.

⁵² Na istom mjestu.

⁵³ Na istom mjestu.

Zaključak

Irska kultura oduvijek se razlikovala od britanske kulture, a kada jedna kultura pokušava asimilirati drugu dolazi do problema. Pojavom pojma i ideje nacije, u Europi u 19. stoljeću nastaju nacionalne revolucije i ideje. Takva se revolucija budila i u irskome narodu koji je bio podložan Ujedinjenom Kraljevstvu, odnosno Britanskom carstvu. Revolucija se ponajprije budila u tajnim društvima koji su žudjeli za neovisnom Irskom. Takva borba pokušala se postići i političkim i nasilnim putem, no organizacije nikada nisu uspjele ostvariti ono što su željele, ali su prenijele glavnu ideju, a to je borba za Irsku. Borba za Irsku nije bila tako laka, jer nisu svi Irci željeli istu Irsku iako su dijelili istu kulturu. Vjerski aspekt im je određivao koju će stranu podržavati i boriti se. Povijest je pokazala da ih vjerski aspekt nije nužno ni ujedinjavao, dokaz tome je građanski rat koji se dogodio u Irskoj Slobodnoj Državi gdje su nastale vječite podjele Iraca koje traju i dan danas, a sve to zbog pravnog gledišta koje je bilo dogovoreno sporazumom na Veliki petak.

Ustav iz 1937. godine dokaz je kako se pravo može iskoristi u opravdavanju svoje borbe što je činila IRA. IRA kao organizacija nastala je iz tajnih organizacija 19. stoljeća i evoluirala u revolucionarnu organizaciju. Ispunjenjem svog cilja kroz Anglo-irski rat i sporazum ona je izgubila svoju svrhu, te je poprimila narav organizacije koja ne djeluje protiv neprijatelja svog naroda već i prema svom narodu. Dokaz tome je evolucija IRA-e u PIRA-u gdje se vodio „mali rat“ u kojem su živote gubili oni ljudi za koje se organizacija borila, a ti ljudi nisu ni podržavali njihovu borbu, već su htjeli baš kao i većina stanovništva Irskoga otoka miran suživot i svoja prava. PIRA je temeljna organizacija današnjih fragmenata terorističko-disidentskih organizacija koje još djeluju i siju teror i smrt. Opasnost terorističkih organizacija leži u ideji, koja je temeljna vodilja svih disidenata koji se odlučuju na oružje kada svoje želje i zahtjeve ne mogu postići mirnim putem. Uvidom u cijeli rad i literaturu koju sam koristio zaljučio sam da sukob još i dalje traje, a njegova složenost u povijesnom smislu vrlo je velika te se ne radi dovoljno na suzbijanju terorističkog djelovanja u Irskoj koje će postati još opasnije dođe li do pogodnih situacija za takve organizacije.

Prilog 1.

No. 636. — TREATY¹ BETWEEN GREAT BRITAIN AND IRELAND,
SIGNED AT LONDON DECEMBER 6, 1921.

*Texte officiel anglais et traduction française communiqués par le représentant de l'Etat libre d'Irlande
auprès de la Société des Nations. L'enregistrement de ce traité a eu lieu le 11 juillet 1924.*

I. Ireland shall have the same constitutional status in the Community of Nations known as the British Empire as the Dominion of Canada, the Commonwealth of Australia, the Dominion of New Zealand, and the Union of South Africa, with a Parliament having powers to make laws for the peace, order and good government of Ireland and an Executive responsible to that Parliament, and shall be styled and known as the Irish Free State.

II. Subject to the provisions hereinafter set out, the position of the Irish Free State in relation to the Imperial Parliament and Government and otherwise shall be that of the Dominion of Canada, and the law, practice and constitutional usage governing the relationship of the Crown or the representative of the Crown and of the Imperial Parliament to the Dominion of Canada shall govern their relationship to the Irish Free State.

III. The representative of the Crown in Ireland shall be appointed in like manner as the Governor-General of Canada and in accordance with the practice observed in the making of such appointments.

IV. The oath to be taken by Members of the Parliament of the Irish Free State shall be in the following form :

I do solemnly swear true faith and allegiance to the Constitution of the Irish Free State as by law established and that I will be faithful to H.M. King George V., his heirs and successors by law, in virtue of the common citizenship of Ireland with Great Britain and her adherence to and membership of the group of nations forming the British Commonwealth of Nations.

V. The Irish Free State shall assume liability for the service of the Public Debt of the United Kingdom as existing at the date hereof and towards the payment of war pensions as existing at that date in such proportion as may be fair and equitable, having regard to any just claims on the part of Ireland by way of set off or counter-claim, the amount of such sums being determined in default of agreement by the arbitration of one or more independent persons being citizens of the British Empire.

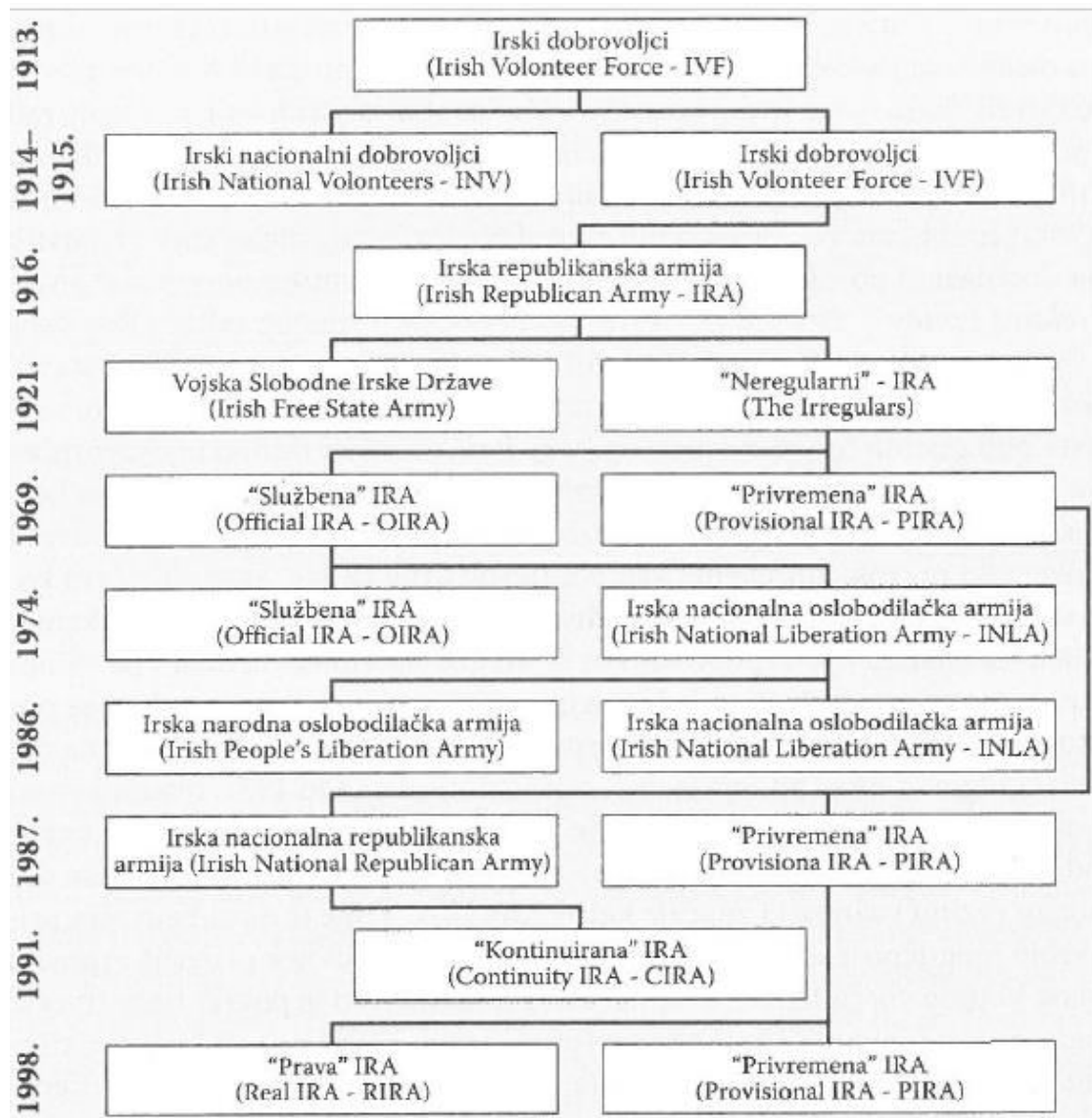
VI. Until an arrangement has been made between the British and Irish Governments whereby the Irish Free State undertakes her own coastal defence, the defence by sea of Great Britain and

¹ Ce traité a été approuvé par le Dail Eireann le 7 janvier 1922 et ratifié par le Parlement britannique le 31 mars 1922. Le traité est entré en vigueur à cette dernière date.

Slika br. 1 Anglo-irsko primirje objavljeno u dokumentu Lige naroda

Izvor: Preuzeto iz League of Nations, *Treaty Series*, str. 10

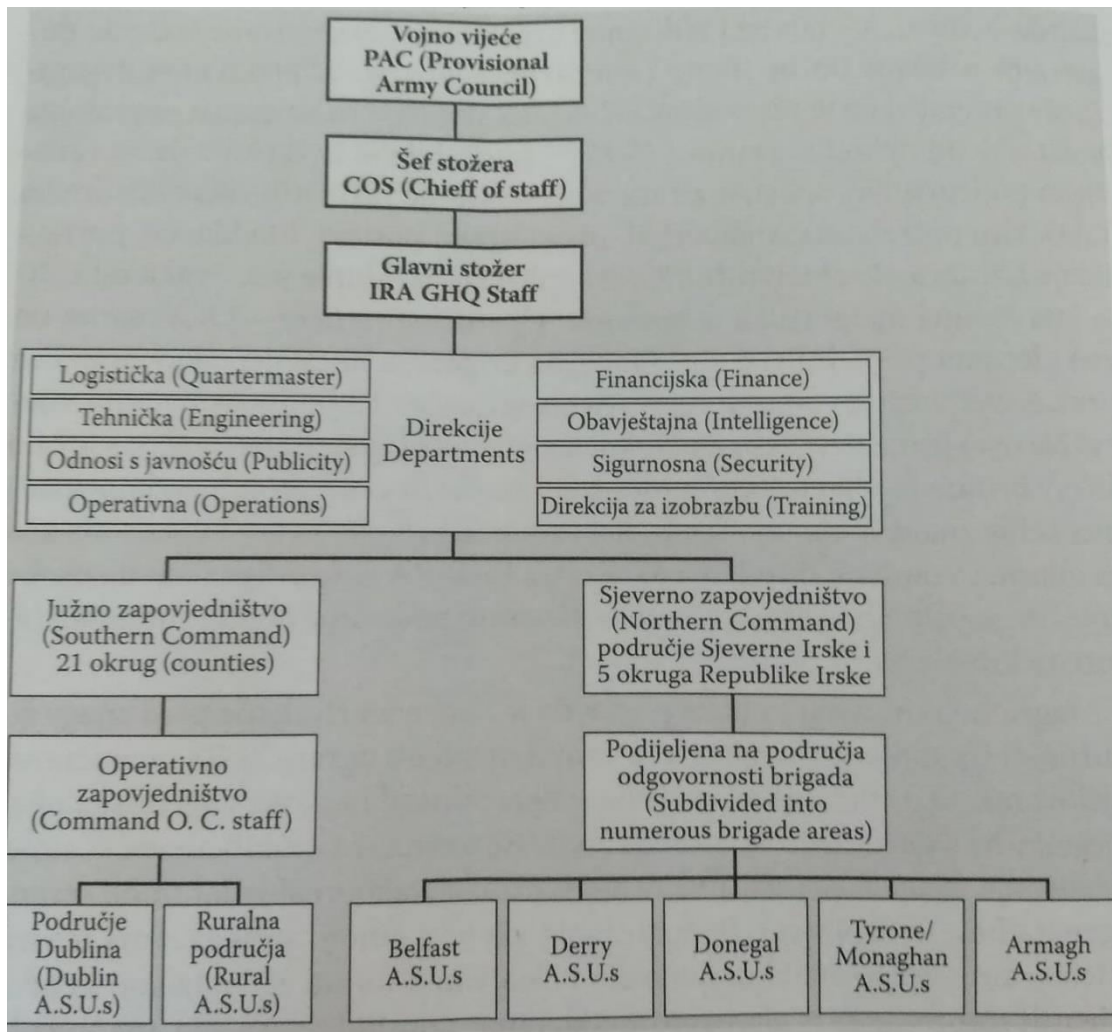
Prilog 2.

Slika br. 2 Prikaz geneze IRA

Izvor: Preuzeto iz Bilandžić, M. *Sjeverna Irska između rata i mira*, 2005. str. 244

Prilog 3.

Slika br. 3 Struktura PIRA-e

Izvor: Preuzete iz Bilandžić, M. *Sjeverna Irska između rata i mira*, 2005. str. 254

Bibliografija

1. McGarry, F., *The Rising : Ireland: Easter 1916.* , Oxford University Press, New York, 2016.
2. Schmuhl, R., *Ireland's Exiled Children: America and the easter rising* , Oxford University Press, New York, 2016.
3. McNally, M., *Easter Rising 1916: Birth of the Irish Republic.* , Osprey publishing, Oxford, 2007.
4. Moody, T.W.; Martin, F.X. *Povijest Irske.*: Grapa, Zagreb, 2003.
5. Heatley, C., *Interface: Flashpoints in Northern Ireland.* Lagan Books, Belfast, 2004.
6. Bilandžić, M., „Rat ili mir?-oružane organizacije u Sjevernoj Irskoj i njihova kategorizacija“, u: *Polemos*, Vol. 7, No. 13-14, 2004.
7. Bilandžić, M., *Sjeverna Irska između rata i mira*, Golden marketing-Tehnička knjiga, Zagreb, 2005 .
8. Black, Jeremy. *Povijest britanskih otoka*, Grapa, Zagreb, 2004.
9. O'Duffy, B., „British and Irish conflict regulation from Sunninglade to Belfast; Part I: Tracking the status of contesting sovereigns 1968.-1974.“, u: *Nations and Nationalism*, Vol. 5, 1999.
10. O'Duffy, B., „British and Irish conflict regulation from Sunninglade to Belfast; Part II: Playing for a draw 1985.-1999.“, u: *Nations and Nationalism*, Vol. 6, 2000.
11. Gwynn, D., „Sinn Fein and I.R.B“, u: *New Blackfriars*. Vol. 9, No. 95, Cambridge, 1928.
12. Picard, R., „How Violence is justified: Sinn Fein's An Phoblacht“, u: *Journal of Communication*, Vol. 41, 1991.
13. Shirlow, P., „McGovern, M. Language, discourse and dialogue: Sinn Fein and Irish peace process“, u: *Political Geohraphy*, Vol. 17, 1998.
14. Kotsonouris, M., „Revolutionary lawyers: Sinn Fein and Crown Courts in Ireland and Britan“, u: *Irish Historical Studies*, Vol. 36, 2008.
15. Craig, T., „Monitoring the Peace?: Northern Ireland's 1975 Ceasefire Incident Centres and the Politicisation of Sinn Fein“, u: *Terrorism and Political Violence*, Vol. 26, 2014.

16. Irrera, D., „Peace without consensus: power sharing politics in Northern Ireland/ Irish republican terrorism and politics: a comparative study of the official and the provisional IRA“, u: *European Security*, Vol. 21, 2012.
17. Gantt, J., *Irish Terrorism in the Atlantic Community 1865.-1922.* , Palgrave Macmillan, London, 2010.
18. Edwards, A., „When Terrorism as Strategy Fails: Dissident Irish Republicans and the Threat to British Security“, u: *Studies in Conflict & Terrorism*, Vol. 34, 2011.
19. Short, C., „Irish Terrorism and Irish Peace“, u: *Wasafiri*, Vol. 22, 2007.
20. Rekawek, K., *Irish Republican Terrorism and Politics: A comparative study of the Official and Provisional IRA*, Routledge, London. 2011.
21. Cottrell, P. *The Irish Civil War 1922-23*, Osprey publishing, Oxford, 2008.
22. League of Nations, *Treaty Series*, Vol. 26, No. 1,2,3 i 4.
23. Bilandžić, M., „Perspektive sjevernoirskog sukoba: kraj IRA-e ili jedinstvena Irska“, u: *Polemos*, Vol. 9, No. 18, 2006.
24. Matković, B., „Razouržavanje Irske republikanske armije i rasplamnjanje aktivnosti disidentskih republikanskih organizacija(2000.-2015.)“, u: *Polemos*, Vol. 18, No. 36, 2015.
25. Dukovski, D. *Ozrcaljena povijest: uvod u suvremenu povijest Europe i euroljana*, Leykam international, Zagreb, 2012.

Internet:

1. http://www.firstdail.com/?page_id=51/?page_id=51
2. <https://cain.ulster.ac.uk/othelem/chron.htm>
3. <https://www.britannica.com/event/Irish-Civil-War>
4. <https://www.britannica.com/topic/Irish-Republican-Army>
5. <https://www.britannica.com/event/Irish-War-of-Independence>
6. <https://www.britannica.com/topic/Black-and-Tan>
7. https://www.bbc.co.uk/history/recent/troubles/the_troubles_article_02.shtml
8. <https://www.bbc.com/news/uk-northern-ireland-foyle-west-47433319>
9. <https://cain.ulster.ac.uk/events/bfriday/nio/nio72.htm>
10. <https://www.belfasttelegraph.co.uk/news/northern-ireland/sinn-fein-bid-to-remove-ira-and-atrocity-from-coleraine-bombing-motion-defeated-36844583.html>
11. <https://cain.ulster.ac.uk/othelem/chron/ch75.htm>

12. <https://www.irishtimes.com/life-and-style/people/tiede-herrema-the-kidnappers-were-nervous-so-was-i-1.2403610>
13. <https://www.nytimes.com/1979/08/29/archives/ira-sets-off-bomb-at-belgian-concert-15-persons-are-hurt-in.html>
14. http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/northern_ireland/943021.stm
15. <https://www.irishnews.com/news/2018/06/15/news/soldiers-killed-in-lisburn-fun-run-bombing-remembered-on-30th-anniversary-1356251/>
16. <https://apnews.com/513ed1f88c42daa557927b3f870106d4>
17. <https://www.apnews.com/441616b34d5960a8fed905e571195a83>
18. <https://www.nytimes.com/1991/11/25/world/bomb-goes-off-in-ulster-jail-killing-inmate-wounding-8.html>
19. <https://www.bbc.com/news/uk-northern-ireland-41306262>
20. <http://www.belfastdaily.co.uk/2015/05/07/hitman-killing-of-ira-chief-jock-davison-linked-to-his-past/>
21. https://www.washingtonpost.com/archive/politics/1997/07/08/rioting-spreads-across-northern-ireland/42dab025-be3d-49d1-b366-3a53938aafc8/?noredirect=on&utm_term=.5f0dd8c39fc7
22. http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/northern_ireland/8121842.stm

Sažetak

Irska povijest gotovo je posve vezana uz povijest Engleske, odnosno Ujedinjenog Kraljevstva. Upravo razdoblje raskida političkih veza s Ujedinjenim Kraljevstvom ključno je za stvaranje neovisne i slobodne Irske koja je brojnim ustancima/revolucijama htjela izboriti svoj cilj. Borbu za taj cilj vodila su tajna društva, paramilitarne organizacije koje su na kraju priznate kao legitimna vojska kada je taj cilj bio postignut, no nisu svi bili složni da je cilj postignut. Upravo taj dio IRA bio je ključan te je iz legitimne/revolucionarne organizacije evoluirao u gotovo terorističku organizaciju koja je do svog cilja pokušavala doći nemilosrdnom borbom u kojoj su stradavali ne samo neprijatelji, već i oni za koje su se oni borili. Stvaranje Irske i Sjeverne Irske specifičan je dio suvremene povijesti koji se prožima brojnim žrtvama i nemirima, te na kraju terorizmom.

Ključne riječi: Irska, Sjeverna Irska, terorizam, IRA, PIRA

Abstract

Ireland's history is in the close ties to the history of England or the United Kingdom. It is the essential period, of breaking political relations with the United Kingdom, when it was crucial to create an independent and free Ireland that has wanted to achieve its goal with many organisations/revolutions. The struggle for this goal was guided by secret societies, paramilitaries the organizations that eventually recognized as a legitimate army when this goal was achieved. Not all of them agreed that the goal was achieved. That part of the IRA was essential and has evolved from legitimate / revolutionary organizations into a terrorist organization that has been trying to reach a goal without merciless struggle, not only to hurt the enemies but also the ones they fought for. The creation of Ireland and Northern Ireland is a specific part of modern history that is pervaded by numerous victims and disturbances and terrorism.

Key words: Ireland, Northern Ireland, terrorism, IRA, PIRA